

Осояд *Pernis apivorus*

Описание на вида

Един от ранните есенни мигранти (края на август, първите дни на септември) и един от най-късните пролетни мигранти (средата на май). Образува ята (най-големи до около 200-400 бр.), понякога смесени с други грабливи (черна каня, тръстиков блатар и др.) Височина на полета е около 300 – 400 м. За нощувка избира гори.

Сн. Диана Павлова, БДЗП, 2012

Степен на проученост, обзор на наличната информация и принос на проекта

В България миграцията е целенасочено проучвана след 1977 г. (Laine, 1978). Пролетният прелет започва от средата на март до края на април, а есенният – от началото на август до края на октомври, като в средата на миналия век са намирани птици и през месец декември (Симеонов и др., 1990). Значително по-добре е проучена есенната миграция на осояда. В периода 1979 до 2003 г. (с изключение на 1994, 1995, 1997 и 2000 г.) е проучена есенната миграция на вида в района на Атанасовското езеро, като за 24-годишния период са регистрирани числености от 718 (1998 г.) до 23759 (1996 г.) индивида за миграционен сезон (Michev et al., 2011). Според това проучване миграцията на осояда започва от последната десетдневка на август и продължава до последната десетдневка на септември, като най-интензивна е в периода между 28 август и 5 септември). През 1997 г. при целево проучване на есенната миграция в района на местността „Пода” в източната част на Мандренското езеро са отчетени 1572 осояда за един миграционен сезон (НБОИ, 2012). През същата година на Атанасовско езеро не е провеждано проучване на есенната миграция. При проучване на есенната миграция в района на Котел в Стара планина през 1998 г. са наблюдавани 1200 осояда за миграционния сезон. Миграция на осояди е наблюдавана в района на Балчик през 2003 г. при целенасочено проучване на миграцията, свързано с намерения за развитие на ветропаркове, като за един миграционен сезон са установени да прелитат 151 индивида (НБОИ, 2012). През есента на 2004 г. в рамките на целенасочено проучване на есенната миграция в Източна България, паралелно на 9 наблюдателни точки за целите на Натура 2000, миграция на осояди е установена в района на Добруджа при Българево (643 индивида), Горичане (25 инд.), Балчик (1201 инд.), Рогачево (1415 инд.), в района на Провадийско-Роякско плато при село Мадара (1263 инд.), в Източна Стара планина – при селата Баня (1596 инд.) и Паницово (3121 инд.), в района на Созопол при село Равадиново (1353 инд.) и в Странджа при Малко Търново (685 инд.) (БДЗП, 2005). Най-голям брой мигриращи осояди през този миграционен сезон са наблюдавани при село Паницово. На временни наблюдателни точки при Златар, Могила и Кабиюк могила край Шумен също са установени да прелитат осояди – съответно 2, 124 и 99 инд. При това проучване е установено, че през 2004 г. миграцията на осояда започва от първата десетдневка на август и продължава до средата на октомври с пикови числености на мигриращите птици в периода от 24 август до 5 септември. През 2005 г. при проучването на есенната миграция в Източна България паралелно на 9 наблюдателни точки, осояди са установени в района на Добруджа при Горичане (95 инд.), Българево (405 инд.), Топола (179 инд.), Безводица (1273 инд.), Кремена (326 инд.), Суворово (221 инд.) и Ефрейтор Бакалово (наблюдателна точка Суха река) (1108 инд.), в района на Провадия (1767 инд.) и Атанасовско езеро (4970 инд.), като най-голям брой прелитащи осояди за миграционния сезон са установени на Атанасовско езеро. През 2005 г. есенната миграция на осояда започва от началото на август и продължава до средата на октомври с пикови числености на мигриращите птици в периода от 22 август до 3 септември. В периода от 2006 до 2010 г. започват да се

провеждат проучвания на миграцията на птиците във връзка с инвестиционни интереси за изграждане на ветрогенератори, като проучванията са съсредоточени основно в Добруджа. При тези проучвания мигриращи осояди са наблюдавани при Българево, Каварна, Хаджи Димитър, Селце, Могилище, Бежаново, Шабла, Горичане, Сърнино, Василево, Люляково, Снягово, Добротич, Телериг, Карапелит, Росица, Александрия, Добрин, Станата, като най-голям брой мигриращи осояди са установени през 2006 г. при село Бежаново – 3398 инд., а така също и при село Могилище – 2915 инд. и Селце – 2478 инд. През 2009 г. най-много осояди са установени при Александрия – 1211 инд., а през 2010 г. при село Снягово – 2027 индивида за миграционния сезон (Герджиков, Илиев, 2012). В периода 2008 – 2009 г. проучвания на есенната миграция са осъществени и по поречието на река Дунав и Дунавската равнина, като мигриращи осояди са установени да прелитат в района на село Иваново (в Защитена зона „Ломовете“) – 15 индивида, Вълбел (в Защитена зона „Никополско плато“) – 145 индивида, Песчинското блато (в защитена зона „Комплекс Беленски острови“) - 130 индивида, блатото Кайкуша (в защитена зона „Свищовско-беленска низина“) – 100 индивида и в района на село Златия (в защитена зона „Златия“) – 32 индивида (НБОИ, 2012).

В Световния справочник на миграционните пътища на грабливите птици (Zalles, Bildstein, 2000) като места със значителна миграция на осояди, освен Атанасовско езеро, са посочени Котленска планина (1120 инд.), Малко Търново (1642 инд.), нос Емине (731 инд.) и курорта Албена (985 инд.). Според същата публикация други места с установена миграция на осояди са нос Калиакра, Ломовете, Луда Камчия, Пловдив, Софийската котловина (виж и Янков и кол., 1994), Радовец, долното течение на река Арда.

Извън посочените по-горе райони, при случайни наблюдения на птици, осояди по време на есенна миграция са наблюдавани в много райони на страната – по цялото Черноморско крайбрежие между Дуранкулак и Варна, Бургаските езера, Поморийско езеро, блато Алепу и Свети Влас по Южното Черноморие. Мигриращи осояди са установени и в други части на страната – в Добруджа при селата Малка Смолница, Сенокос, Любен Каравелово, Горун, Изворско и Царевец, както и при село Крумово градище, в района на язовир Церковски и при село Острица, Русенско, по поречието на Дунав при Калимок и при остров Пожарево, при село Поточница в Източните Родопи, при язовир Караисен, при село Антоново в Северна България. Обикновено са наблюдавани единични птици или малки ята до 5 индивида. По-големи ята мигриращи осояди са наблюдавани в местността Болата, северно от Калиакра, където в рамките на 2 часа през есента на 2004 г. са прелетели около 600 птици, поддържайки посока на юг през морето (А. Игнатов, ус.с.), при Поморийското езеро (109 инд. през 2009 г.) и кв. Сарафово на Бургас (107 инд. през 2009 г.) (НБОИ, 2012).

Пролетната миграция на осояда е по-слабо проучена. През пролетта на 2005 г. при паралелните проучвания на пролетната миграция в Добруджа са установени общо малък брой осояди: при село Кремена - 1 индивид за миграционния сезон и при Провадия – 39 индивида. През същия сезон е проведено проучване на пролетната миграция по долината на река Места при село Огняново, като там е регистриран само 1 мигриращ осояд. В периода на интензивни проучвания на миграцията в Добруджа заради засиления инвеститорски интерес за изграждане на ветрогенератори, мигриращи осояди са установени при Бежаново, Сърнино, Василево, Пролез, Люляково, Снягово, Карапелит, Росица, Добрин, Александрия, Могилище, Хаджи Димитър, Суворово, Станата, Добротич. Най-много осояди за миграционен сезон са прелетели в района на село Добротич през пролетта на 2010 г. – 648 инд., в района на село Добрин през пролетта на 2009 г. – 562 индивида и в района на село Станата (561 индивида) (Герджиков, Илиев, 2010). На наблюдателните точки в Приморска Добруджа са регистрирани между 10 и 63 индивида

на миграционен сезон. По време на проучване на пролетната миграция в Дунавската равнина, при село Въбел (защитена зона „Никополско плато“) през 2010 г. са регистрирани 5 мигриращи осояда, а при село Сливата през 2011 г. са установени 11 индивида за миграционния сезон. При случайни наблюдения през пролетния период, мигриращи осояди са наблюдавани основно в Източна България – Луда Камчия в Стара планина - 1050 инд. (1996) (Zalles, Bildstein, 2000), 3М Пода – 9 инд. (2012 г.), до село Безмер – 30 инд. (1993 г.), до село Въглен – 90 инд. (2012 г.), езеро Сребърна – 1 инд. (1989 г.), Слънчево – 1 инд. (2011), (НБОИ, 2012). Налични са и две наблюдения в Дунавската равнина – при село Драгижево и село Стефаново – по 1 инд. (2011 г.).

В резултат на проучването на есенната и пролетната миграция в рамките на проекта „Минимизиране на рисковете за дивите птици“, бе потвърдено, че както през есента, така и през пролетта осоядът мигрира основно през Източна България. Единични птици прелитат над цялата страна, като по-значим прелет в Дунавската равнина се наблюдава в района на село Галиче и село Разград – до 250 индивида на миграционен сезон. Интензивен прелет се наблюдава в западната част на Добруджа (между Браничево и Пленимир) и в централната и западна част на Дунавската равнина (между Ореш и Сливата). По време на проучването на есенната миграция през 2012 г. се установи, че 88% от мигриращите през Южна България осояди са преминали в района на Бургас, основно в района селата Суходол - Ветрен. Относително значима миграция на осояди (до 400 индивида на сезон) е отчетена на запад до село Попово и в Източните Родопи. В Добруджа интензивен прелет на осояди през 2012 г. се наблюдава в западната и централната част на района (между Гешаново и Пленимир), като на изток по-значима миграция е отчетена при Дуранкулак – до 200 птици. В сравнение с 2011 г. през Дуранкулак и Гешаново са прелетели по-голям брой осояди, а през Пленимир – по-малко.

По време на проучването на пролетната миграция през 2012 г. в Южна България Южна България осоядът е наблюдаван да мигрира на всички наблюдателни точки с изключение на Любимец. При село Суходол (най-западната точка от Бургаския регион) са наблюдавани най-много мигриращи осояди. На запад числеността рязко спада, като са отчетени много малък брой осояди. В Добруджа най-много мигриращи осояди са установени при Гешаново, а най-малко - при Дуранкулак, в близост до морския бряг. Като цяло интензивен прелет на осояда се наблюдава в западната част на Добруджа и източната част на Южна България

Характеристика на миграцията

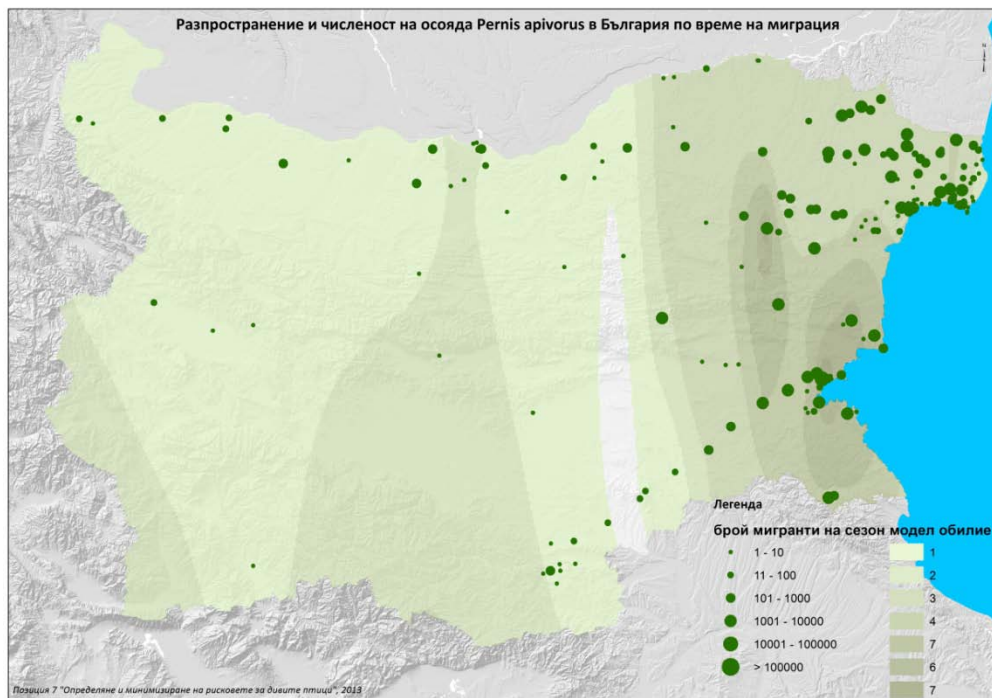
Численост и фронт на миграцията

По време на пролетната миграция 2012 г. над Южна България са установени да прелитат 2293 индивида. Това представлява 13% от прелитащата популация на вида по Западно-черноморския прелетен път *Via Pontica*. През района на Добруджа са установени да прелитат 620 индивида, което е около 25% от осоядите, наблюдавани да прелитат през Южна България и около 2,7% от тези, прелитащи покрай Черноморското крайбрежие. По време на пролетна миграция през България са установени да прелитат поне 2293 осояда (2012 г.). Следва да се отбележи, че това е абсолютен минимум на реално преброените индивиди, като реално броят на мигрантите е по-висок и обхващането му от визуални наблюдения е възможно само с много по-широка мрежа от наблюдателни точки в цялата страна. През пролетта осоядът прелита основно над Източна България, като най-интензивен прелет е установен най-общо от линията Суходол – Шумен – Силистра на изток до Бургаския залив в Южна България и до Бежаново в Добруджа.

По време на есенна миграция през България са установени да прелитат до 23759 (1996 г.) индивида за миграционен сезон в района на Атанасовско езеро (Michev et al., 2011).

Отчетените при паралелните проучвания през 2012 г. птици са около 10000 (като се предположи, че част от птиците, прелетели над Добруджа, не са отчетени на наблюдателните точки в Бургас). Като към наблюдаваните по точките за миграция осояди се прибавят и тези, наблюдавани в най-западната част от Добруджа през същия сезон, които не са регистрирани на наблюдателните точки в Южна България (около 1300 индивида) за общия брой прелетели осояди през 2012 г. през България може да се предположи, че е поне 11300 индивида. Това е 48% от максимума на мигриращите осояди, отчетен през 1996 г. Възможно е през територията на страната да прелитат между 12000 и 24000 осояда по време на есенния прелет.

През есента осоядите също в голяма степен концентрирана в източната част на страната, макар отделни птици да летят над територията на цялата страна. В Северна България интензивния миграционен коридор между Острово (в Лудогорието) и района на нос Калиакра (в Приморска Добруджа). Част от птиците прелитащи в най-източните части на Приморска Добруджа продължават прелета си през морето директно към Турция. В Дунавската равнина също се наблюдава, макар и в по-малка степен, повишена интензивност на прелета в Западната Дунавска равнина между село Сливата и Галиче. В Южна България миграционният поток от осояди се концентрира в основна степен в района на Бургас от село Суходол на изток до морето, вероятно и над Бургаския залив.

Фиг. 33 Разпространение и численост на осояда в България по време на миграция на база на наличната информация

Интензивност и динамика на прелета

Сезонна динамика

Пролетната миграция на осояда през България започва от средата на март и протича до последната десетдневка на май. Най-интензивен е прелетът в края на април до средата на май, когато преминават основната част от мигриращите осояди. Есенната миграция на вида започва в началото на август и продължава до последната десетдневка на октомври.

Основната част от птиците преминават през страната ни в периода между 17 август и 20 септември с ясно изразени пикови периоди между 19 август и 9 септември.

Дневна динамика

Осоядът прелита основно между 8 ч. сутрин и 17 ч следобед, като в предобедните часове както през пролетта, така и през есента преминават най-много птици. В следобедните часове също се наблюдава относително интензивна миграция. В повечето случаи в обедните часове е отбелязана по-слаба интензивност на миграцията. По време на есенна миграция рано сутрин са регистрирани мигриращи осояди на всички наблюдателни точки в Дуранкулак, Българево, местност Болата, Пленимир, Росеново, Гешаново (в Добруджа), Браничево, Острово (в Лудогорието), в района на Коиловци и Брегаре (Дунавска равнина) и при Равнец, Суходол и Попово в Южна България. Късно следобед, след 17 ч мигриращи осояди са наблюдавани в района на Пленимир, Росеново, Гешаново (в Добруджа), Острово (в Лудогорието) и Коиловци (Дунавска равнина). По време на пролетна миграция рано сутрин са регистрирани мигриращи осояди на наблюдателните точки Гешаново и Суходол, където е отчетена и най-интензивна миграция. В района и на двете наблюдателни точки има подходящи гори за нощувка на осояди. Късно следобед, след 17 ч мигриращи осояди са установени освен на тези две наблюдателни точки, също и при Върбово, до северните склонове на Източните Родопи.

Повечето регистрирани осояди по време на прелет летят на височина под 200 м в предобедните часове. През пролетта тази тенденция се запазва през целия ден. По време на есенна миграция по обед и следобед преобладават птиците, летящи във височинния диапазон 200 - 500 м и над 500 м.

Височинно разпределение на прелитащите реещи птици

Осоядът по време на миграция е наблюдаван да прелита в много широк височинен диапазон - от 10 м до 2000 м. По време на пролетна миграция мнозинството птици са регистрирани да прелитат на височина под 200 м. По време на есенната миграция повечето осояди са установени да прелитат на височина между 100 и 1000 м., като са разпределени относително равномерно в този диапазон. При проучванията на пролетната и есенната миграция през 2011-2012 г., а също и при предишните паралелни проучвания на миграцията 2004-2005 г. са установени значителен брой птици, прелитащи на височина между 100 и 200 м.

Миграционни потоци

Основното направление на прелитащите осояди в източната част България е север – юг пред есента и юг – север през пролетта. В Северна България повечето птици летят в направление югозапад само в района на Дуранкулак (Приморска Добруджа) и Ореш (Централна Дунавска Равнина). В района на село Галиче (Западна Дунавска равнина) и при село Гешаново (Западна Добруджа) предпочитаното направление е югоизток. В Южна България предпочитаната посока на полета е също север – юг, но в района на Бургас (при селата Ветрен и Равнец) преобладаваща посока е на югозапад. По време на пролетна миграция в Западна Добруджа е регистрирано основно направление на прелета и на североизток.

Използване на района за стационаране и нощуване от реещи птици

По време на есенна миграция нощувки на осояди са установени в района на Добруджа (Сува река, района северно от Добрич, Българево, местността Болата), Лудогорието (Браничево, Острово), както и в района на Галиче в Дунавската равнина и в района на село Суходол в Южна България. През пролетта района на Гешаново и в района около Суходол има гори, ползвани като място за нощувка на осояди.